

LIRICA POPULARĂ ÎNTRE RELIGIE ȘI SUPERSTIȚII

Adina CERNOSCHI*

Cuvinte cheie: *poezie populară, religie, superstiții*

Keywords: *folk poetry, religion, superstition*

Abstract

Popular spirituality is the most precious treasury that every people defends and amplifies throughout history, regenerating it to be the source of cult literature and eternally preoccupying its generations with the concrete forms it manifests - literature, music, choreography, plastic art, decorative art, dramaturgy, philosophy. The spiritual culture of the folk masses (the only ones responsible for its authenticity and its preservation) adapts to all the changes imposed by the epochs, expressing itself through various forms of art.

Motto

*„Teologia n-a putut lămuri până acum
cine e mai singur: Dumnezeu sau omul.
A venit Poezia. Și-am înțeles că-i omul.”
Emil Cioran, Amurgul gândurilor*

Spiritualitatea populară reprezintă tezaurul cel mai prețios pe care orice popor îl apără și îl amplifică de-a lungul istoriei, regenerându-l pentru a fi izvor al literaturii culte și preocupându-se veșnic, prin generațiile sale, de formele concrete pe care le manifestă – literatură, muzică, coregrafie, artă plastică, artă decorativă, manifestare dramaturgică, filosofie proprie. Cultura spirituală a maselor populare (unicii responsabili de autenticitatea și de conservarea ei) se adaptează tuturor schimbărilor impuse de epoci, exprimându-se prin forme diverse de artă.

Literatura populară este forma inițială a literaturii unui neam, impunându-și originalitatea în literatura universală. Mihai Eminescu sublinia într-un articol politic intercondiționarea spiritului național de literatura națională: „Nicio literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decât determinată ea însăși, la rândul ei, de spiritul aceluia popor, întemeiată adesea pe baza largă a geniului național”¹. Folclorul literar a învins prejudecățile și timpul prin: finețea expresiei, prin unitatea creației, prin exprimarea inedită a emoției, prin grija creatorului pentru simetrie, prin nuanța cuvântului ales, prin prețuirea față de propria creație. Lucian Blaga în partea a doua, „Spațiul mioritic”, din volumul *Trilogia Culturii*, evidențiază ca elemente definitorii în cântecul popular românesc, în doină, în cântecul de dans, în bocete, „substanța sonoră alcătuită în mare parte din tonuri intermediare, imprecise, de o stăruitoare nuanțare a stărilor sufletești” sau „discreția în modulațiile melancolice ale

* Profesor, Limba și Literatura Română, Școala Gimnazială „Alexandra Nechita” Vaslui

¹ M. Eminescu, *Opera politică*, II, p.438.

acestui cântec al nostru” sau „obiectivarea ipostatică a stării sufletești ce trimite la stilul naivității populare”².

Dar ceea ce încheagă armonios, desăvârșind creația populară și oferindu-i o cunună protectoare ei și autorului ei, este spiritul religios, cu temele și cu motivele sale. Creștinismul este firul roșu ce se va impune mereu ferm, dar cu naturalețe, în ființa neamului și implicit în producțiile lui literare. Filosofi români și specialiști în imagologie privesc problema religiozității poporului român în cele mai diverse moduri, fie cu scepticism sau în mod bigot, uneori cu ironie, alteori contradictoriu, dar totdeauna cu convingere și niciodată negând total elementul creștin al ființei noastre. Se afirmă fie „dimensiunea păgână a sufletului românesc păstrată după creștinare” (Constantin Noica în *Pagini despre sufletul românesc*), fie despre „un creștinism cosmic” (Mircea Eliade în *Aspecte ale mitului*), fie „că nimeni nu poate spune că ființa spirituală a neamului nostru ar fi exclusiv creștină” (V. Pârvan, *Scrieri*) sau despre „tensiunea lentă din sufletul etniei noastre între elementul păgân și cel creștin” (Lucian Blaga). Incontestabilă rămâne în imaginea existenței spirituale românești credința vie în Dumnezeu. „Dumnezeul românului nu este o ființă abstractă, o esență imaterială a lumii, o putere impersonală care stă sub fenomene. Dumnezeuul românului apare ca o ființă, o ființă reală, particulară, un ins. Determinarea aceasta esențială a ființei particulare, personale i se potrivește ca oricare altei ființe. Dacă rugăciune-l face mai presus de ființă, tot ea îi dă îndată față lucrătoare, spre care te îndrepti, rost către rost”³.

Teme și motive religioase circulă în toată poezia populară dedicată sărbătorilor creștine. Este recunoscut lirismul adânc al acestor versuri creștine ce determină totodată și substanța filosofiei lor religioase, oferind sprijin moral ființei noastre. Românul nu și-a neglijat sufletul și a creat versuri închinat lui Dumnezeu, lui Isus Hristos, Sfintei Marii, Sf. Ion, etc. (se cunosc colindele cu conținut religios de Crăciun, de Ajunul Crăciunului - despre nașterea Domnului, de Anul Nou, de Paște - despre învierea Domnului, datina zoriturii în Transilvania: „Mulțumescu-ți, mulțumesc,/Doamne Isuse Hristoase,/Că ne-ai dat zori frumoase/Și raze pre luminoase.”, cântece și orații de stea, Vicleimul sau Irozii). Universul acestor colinde freamătă de recunoștință, de smerenie și de dorința de a convorbi cu Dumnezeu, fiind adevărate cântece de laudă către Cer.

Mai puțin cunoscută este însă pregnanța elementului creștin din poezia superstițiilor. Într-o osmoză perfectă între păgânătate și creștinism sunt însă create versurile vrăjilor și farmecelor. De multe ori, în lirica populară religia și superstiția se amestecă atât de mult, încât nu ne putem da seama de interferența celor două, unde se termină una și începe cealaltă. Căutându-și de noroc sau făcând vrăji în scop malefic, rostirile acestea melodice nu-și găsesc alt context temporal (în mod paradoxal) decât în nopțile și în zilele de mare sărbătoare (în seara către Sfântul Andrei, în ajunul Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, de Rusalii etc.). În unele descântece, culese din Comuna Docani, gospodinele invocă numele lui Dumnezeu și al Maicăi Precista în versuri ce au menirea de a scăpa pe cei primejduiți de Rusalii, slăvind totodată Divinitatea: „Că eu cu crucea lui Dumnezeu/V-am depărtat/Cu gura v-am descântat,/Leacul (cutăruia) /Că

² L. Blaga, *Trilogia culturii*, Humanitas București, p.278.

³ M. Vulcănescu, *Existența concretă în metafizica românească*, Editura Fundației culturale române, București, 1999, p.77

l-am dat./Să rămâie (cutare)/Curat/Luminat/Ca maica precista /În ceas/Ce l-a creștinat/Și l-a botezat./Cu nicio rană pe trup/Nu l-a lăsat”.(*Descântec de iele*)⁴.

Descântecul de întors inima unuia către altul este o practică întâlnită în zona Moldovei, în scopul alungării urii dintre oameni și al readucerii bunătații și bucuriei dintre ei: „Eu voi întoarce ulcica asta/Și ulcica întoarce vatra/Și vatra întoarce soba/Și soba întoarce grinzile cu horn/Și grinzile întorc podelele./Leăturile și șindriile/Șindriile întorc crângurile/Și crângurile întorc pe Sfântul Spiridon/Și pe Sânzienne/Și Maica Domnului/Să întoarcă inimile celor împricinați.”(*Descântecul de întors inima*). Se poate remarca în aceste versuri relația dintre om și sfinți, românul având credința că Divinitatea îl va sprijini mereu, fiindu-i partener în acest act aproape magic de rostire, dându-i puterea de a induce starea de bine. Vocea anonimă sugerează ideea intervenției posibile a divinului în trasarea ordinii umane, dându-i celui care practică descântecul, conștiința legăturii lui cu spiritualitatea, poezia lui fiind expresia unei adânci gândiri și simțiri creștine, ce poartă amprenta credinței și speranței.

În ajunul Crăciunului, în unele părți ale Olteniei, fetele care au postit la amiază, se așază seara la masă și nu iau decât o bucată de pâine pe care o ascund la brâu, apoi merg la culcare unde bat mătânii pe brâu rostind: „Brâu, brăușorul meu./Arată-mi pe ursitorul meu, Care-i dat de Dumnezeu./În vis să-l visez./Aievea să-l văz”.

Universul biblic îi oferă poetului din popor noi dimensiuni ale spiritului său, neputând nega nicodată existența divinului, nici măcar în gândurile sale cele mai puțin cunoscute, în dorințele sale cele mai ascunse (aceste farmece, vrăji și descântece aparținând ocultismului). De Sfântul Andrei, fetele și văduvele fac vrăji de dragoste sau rostesc descântece dorind să se lipsească de dușmani. Spiritul dumnezeiesc este invocat încă din primele versuri, autorul practicii dorind protecție și reușită: „Descântecul de la mine/Leacul de la Dumnezeu.” (fragment din vrajă de dragoste, rostită în Transilvania, comuna Râpa de Jos). Poetul anonim exprimă în versurile descântecului, teama de Dumnezeu, finalul evidențiind simetric forța credinței „Să piară/Să răspiară/Ca scuiatu-n cale,/Ca roua de soare,/Începutul să rămâie curat/Luminat,/Cum Dumnezeu l-a dat/Și Maica Sfântă l-a lăsat./Sănătos./Voios/Și veselos.”, versurile acestea fiind o mărturie a spiritualității creștine.

Toate aceste manifestări în care Dumnezeu este deasupra omului sunt de fapt dovezi clare ale credinței că Divinitatea și-a vărsat în român înțelepciunea și iubirea sa pentru acest pământ, fiind pentru ființa ce trăiește în spațiul mioritic, izvor de nădejde și de putere, dar și certitudine că va primi mereu veghea tainică a Celui de Sus și nu va fi niciodată singură, așa cum se îndoia Cioran.

BIBLIOGRAFIE

- Blaga, L., *Trilogia culturii*, Humanitas București.
- Eminescu, M., *Opera politică*, II.
- Pamfile, Tudor, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, Editura Saeculum I.O., București, 1997.
- Vulcănescu, M., *Existența concretă în metafizica românească*, Editura Fundației culturale române, București, 1999.

⁴ Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, Editura Saeculum I.O., București, 1997, p.36